

FASORNA

I RAVENSBRÜCK

Av MARIA KRAKOWSKA-LÖWEGREN

Författarinnan till nedanstående skildring är en tjugoettårig polska Maria Krakowska-Löwegren, nyligen genom sitt giftermål vorden svenska.

Jämte sin moder var hon bland de polacker som 1939 genom påvens förmedling överfördes till Italien. Sedermera kommo de till Frankrike, där de arbetade dels i polska Röda korset, dels i franska och polska frihetsrörelserna.

1943 fängslades de i Vichy av »Gestapo» samt fördes till Fresnes, känt för sin hårda behandling av fångarna. Fjorton gånger underkastades hon förhör av »Gestapo». Den 3 juli 1944 överfördes hon och hennes moder till koncentrationslägret Ravensbrück.

Nedanstående skildring, som är översatt från franska, har ursprungligen i form av ett föredrag framlagts av författarinnan för UNRRA.

HEMLIGHETSFULLHETEN som omgav de tyska koncentrationslägren var så stor att namnen på flertalet av dem voro okända ännu ett stycke in på 1944.

Ett undantag utgjorde det i Dachau.

Allt som rörde koncentrationslägren betraktades i Tyskland som en statshemlighet. Av varje SS-man, som skulle tjänstgöra inom ett dylikt läger, fordrades ett högtidligt löfte att inte yppa något om vad som försiggick inom dess murar. Lägren voro uppförda i glest bebodda och skogrika trakter, långt ifrån större trafikleder och tätare bebyggelse. SS-manskapet hade sina villor och mässbyggnader uppförda intill lägren och voro själva fullständigt isolerade från yttervärlden.

Fångarna och deras vaktare levde således i en värld helt för sig. — Lägren påminde om väldiga byar, som själva tillverkade det mesta av vad som behövdes för de egna behoven.

De fångtransporter, som från hela Europa anlände till koncentrationslägren, voro omgivna med samma hemlighetsfullhet.

Förflyttningarna skedde etappvis. Vid varje etapp byttes vakterna. Dessa kände således ej till den slutliga destinationsorten utan endast nästa etapps slutpunkt.

Först vid den sista etappen blevo vi avhämtade av Ravensbrücks SS-manskap.

Dagen led mot sitt slut. Vi blevo tvungna marschera 8 km. genom en tät furuskog. Slutligen nådde vi fram till en rad ljusa och eleganta villor. De påminde mig där de lågo mellan de höga mörka träden om leksakshus. Det var vaktmanskapets bostäder. Vägen tog slut vid en lång mörk vägg, över vilken reste sig talrika skorstenar. (Sedermera fingo vi veta att det var krematorieugnarernas skorstenar.) En väldig gallergrind, vid vilken SS-män stodo på post, öppnade sig långsamt för oss. Över dörren en skylt på vilken stod: F. K. L. Ravensbrück (Frauen Konzentrationslager — Ravensbrück). I led på fem marscherade vi in genom grinden, under SS-manskapets rytande kommandoord och vakthundarnas skäll.

Vi passerade tre portar och befunno oss därefter inom lägret. Då förstod jag, om än dunkelt, orsaken till den hemlighetsfullhet som omgivit oss under färden fram till Ravensbrück. Kontrasten utan- och innanför lägret var skrämmande. Där ute — den mörka vackra skogen, de prydliga SS-villorna och en hög slätstruken mur, så hög att den kunde dölja allt vad som försiggick bakom den. Inne i lägret långa rader av träbaracker, som påminde om de mest förfallna magasinlängor vid en järnvägsstation. Inga rutor funnos för fönsterna, endast tidningar eller kartongbitar. Marken bestod av en lervälling, där fötterna sjönko ner till anklarna.

Men det mest skrämmande var att se de mänskliga skuggor, så föga påminnande om människor som skymtade mellan barackerna. De voro varelser utan ålder, utan kön, deras rörelser voro automatiska och liksom omedvetna.

Huvudena voro renrakade, ansiktena hade alla samma likbleka färg, utmärglade armar och ben stucko ut ur form- och färglösa kläder. En del hade lindat in benen med tidningspapper. Meningen var väl att söka skydda sig mot kylan.

En vakthund, lössläppt av SS, rusade mot dessa skuggor. De försvunno i natten.

Nu började vi förstå den hemlighetsfullhet som omgav de tyska koncentrationslägren. Så länge vi voro fängelsefångar buro vi fortfarande vårt eget namn. Vi hade rätt att mottaga brev och försändelser. Trots den tortyr som förhören utgjorde, trots de

mycket hårda villkoren förblevo vi genom dessa försändelser i kontakt med den yttre världen. Men från och med den stund vi trädde in genom koncentrationslägrets portar upphörde vi att vara människor. Vi voro hädanefter endast nummer, maskiner, som skulle fullgöra en maximal arbetsprestation. Men inte ens som maskiner voro vi oersättliga, eftersom hela Europa utgjorde en väldig arbetsreserv åt Tyskland.

Vi blevo fråntagna alla personliga tillhörigheter, tvål, tandborstar och handdukar undantagna. Huvudet renrakades på de flesta av oss. Iförda skjortor, byxor, en randig gråblå uniform samt träskor fingo vi åhöra ett meddelande från lägerledningen varigenom vi introducerades i vårt nya liv. SS-chefen förklarade, att vi fingo leva endast under förutsättning, att vi fullgjorde en daglig arbetsdag av minst tolv timmar.

De som voro oförmögna därtill på grund av sjukdom eller allt för hög ålder, de som gjorde motstånd voro att betrakta som överflödiga. De hade ej någon rätt att leva.

Mitt liv som Schützhäftling nummer 47285 hade börjat.

Lägrets inre bestod av långa rader baracker. Var och en av dessa innehöll två sovsalar, fyllda ända upp till taket med sängar, ställda i regel tre ovanför varandra. Mellan dem funnos endast mycket trånga passager. Meningen var från början att varje person skulle ha sin egen sovplats. Men från och med 1943 utrymde tyskarna talrika koncentrationsläger utanför Tyskland på grund av det hot som den allierade framryckningen utgjorde. Ett mycket större antal fångar fick nu hopföras i de större lägren. Sängarna ställdes därför tre i rad bredvid varandra och ända upp till 7 à 8 personer fingo vila på tre sovplatser. Bredden på en dylik säng var ungefär densamma som på en vanlig militärsäng. Att sova var ett fullständigt lidande. Från och med 1943 beboddes varje block (det var så barackerna kallades på koncentrationslägrets slangspråk), som var avsett för 360 personer, utav mer än 1,000 människor.

Mellan bägge sovsalarna fanns ett rum med tolv tvättställ och tolv latriner (i regel fungerade inte vattnet). Anordningarna skulle räcka för 1,000 kvinnor.

Arbetsdagen började kl. 3 på morgonen, vinter och sommar. Då ljud genom lägret en ångvissla som betydde att vi skulle stiga upp. Halv fyra ljud den för andra gången, varefter vi omedelbart skulle lämna barackerna och i giv akt ställa upp oss, tio i led, utanför dessa för den s. k. Zahl-Appell. Det var absolut förbjudet

att tala. På det viset fingo vi stå fram till kl. 7 på morgonen, det vill säga tre och en halv timme, vinter och sommar, i vår tunna uniform med nakna huvuden, ben och armar. Om en utav oss svimmade voro vi strängt förbjudna att göra det minsta för att resa eller hjälpa henne. Jag har sett kvinnor dö vid sidan av mig uti smutsen utan att kunna göra en rörelse för att hjälpa dem. Några SS-män kontrollerade att vi stodo orörliga och tysta samt att blocken voro ordentligt utrymda. Kl. 7 anlände det kvinnliga SS-manskapet. Upprop verkställdes. En ny ångvissla ljud, som kallade oss till »Arbeitsvormierung». Signalen betydde att vi forstast möjligt skulle ställa upp i arbetskolonner.

Jag har tidigare omtalat att varje fånge, enligt reglementet, för att få leva måste arbeta. Det fanns hundratals olika slags arbeten inom koncentrationslägret. Man kunde uppdelat dem i tre olika huvudgrupper: 1) arbeten som sammanhängde med själva lägrets hushållning: arbeten i lägrets kök och tvättinrättning, i verkstäder för tillverkning av träskor, i bomullsväverier för framställning av uniformer, vid uppsortering av de tillhörigheter vi hade med oss då vi anlände till lägret (dessa skickades till den tyska Winterhilfe för utbombarderade tyskar); 2) jordbruksarbete sådant som skötseln av de potatisåkrar som försedde lägret med potatis; 3) arbeten för olika tyska krigsindustrier. De livsfarligaste arbetena inom den tyska krigsindustrien utfördes av politiska fångar från de olika koncentrationslägerna, bland dem tillverkningen av VI och VII i tunnelfabriken i Thora (Buchenwald). Från och med 1942 hade de större koncentrationslägren, sådana som Ravensbrück, Buchenwald, Dachau, Auschwitz och Mathausen hundratals arbetskommandos förlagda till de mest olika delar av Tyskland, ibland på ett avstånd av hundratals km. från moderlägret, men sorterande under det.

Dessa arbetskommandos, som voro organiserade på samma sätt som huvudlägret, voro belägna i närheten av de större rustnings- och ammunitionsfabrikerna. Att bli sänd till ett arbetskommando betydde i regel döden efter några veckor. Flertalet fångar fingo lungorna uppbrända av giftiga gaser och omkommo genom en tuberkulös process. —

Avmarschen till lägrets olika arbetsplatser försiggick dagligen som en slags militärparad. Tyskarnas förkärlek för dylika tillställningar tillfredsställdes av att se oss, kolonn efter kolonn, i regelrätt givakt, fåga förbi såsom stela automater, alla huvuden riktade åt höger mot den estrad, på vilken lägerkommendanten

stod. Varje kolonn startade under ett entonigt upprepande av kommandoorden: »Links, links, links, zwei, drei, vier...», varefter de kvinnliga tyska fångarna, som marscherade i spetsen, uppstämde en militärsång som vi alla voro tvungna deltaga i. SS-manskap, beväpnat med gummibatonger, kontrollerade noga takten hos varje förbimarscherande fånge. Stora polishundar voro dresserade att hugga till varje vad som ej regelrätt lyftes i takt.

Som morgonmål hade vi vid uppstigandet kl. 3 f. m. erhållit en skål med en svart och illasmakande dryck som kallades för kaffe och som i verkligheten var tillverkad av ekollon. Det var allt vi erhöles före startandet av en arbetsdag på tolv timmar.

Kl. 12 anlände från lägret grytor med soppa. Var och en erhöles en kvarts liter. Det fanns två sorters soppa. Den ena var kokt på ett slags kemiskt behandlade foderbetor vilka sågo ut som tång. Den andra bestod av potatisskal, som kommo från SS-manskapets kök eller från en mönstergård för uppfödning av grisar, belägen i närheten av lägret. Vi hade en halvtimme på oss för att få så väl utdelad som uppäten denna spis. Arbetet fortsattes sedan utan avbrott till kl. 7 e. m. då vi fingo marschera tillbaka till lägret. Vi tågade fram som en procession av levande lik, tvungna att sjunga samma avskydda marschsånger. Vid ankomsten väntade oss en skål med samma svarta dryck som på morgonen jämte en bit bröd på 200 gram, vilken varje söndag förljuvades med ett stycke margarin. Tvättning var nästan omöjlig då hundra kvinnor skulle begagna sig av ett enda tvättställ. Med en hjältemodig ansträngning gingo några av oss upp mitt i natten för att tvätta sig. Då vi gled ned i våra sovbritsar påminde vi om figurerna i ett kortspel, den enes fötter lågo vid den andres huvud. Sammanstuvade på detta vis väntade vi på att stunden skulle komma då vi fingo somna. Kl. 9 e. m. ljud ångvisslan på nytt, ljuset släcktes och SS-patrullerna började gå fram och tillbaka mellan barackerna.

Alla sovo dock icke. Arbetet pågick dag och natt vid fabriker. Kl. 6 e. m. startade därför ett andra skift kvinnliga fångar för att nattetid ersätta dem som arbetat på dagen. På grund av mörkläggningen arbetade dessa fram till kl. halv fyra f. m. i lokaler med hermetiskt stängda fönster. De deltog i morgonuppställningen och återvände till blocken kl. 7 f. m.

*

Koncentrationslägerna kunna liknas vid väldiga, ytterst noga reglerade maskiner, där ingen detalj är lämnad åt slumpen, av-

sedda för att bringa upp dödligheten för varje månad till den procent som på förhand var bestämd enligt Gestapos hemliga statistik i Berlin. Den plats på vilken ett läger anlades var noga utvald. Samtliga koncentrationsläger voro uppförda på sank mark, särskilt gynnsam för uppkomsten av malaria och andra sjukdomar. Vinter och sommar voro vi klädda i samma tunna bomullsuniform. Vintertid stulo vi tidningar för att skydda våra ben mot källden. Efter några dagars vistelse i lägret voro vi fullständigt nedlusade, huden var fylld av mindre varsår och frostsador.

Vi ledo fruktansvärt av bristen på sömn och gingo omkring i en slags dvala, okänsliga för de batongslag som ständigt regnade över våra ryggar. De flesta dogo under morgonuppställningen, då de ej tålde stå i givakt timmar i sträck i gyttja, snö och regn. Hungern var outhärdlig. Den mat vi fingo innehöll mycket salpeter och brompreparat vilket medförde, att menstruationen hos kvinnorna snart upphörde och att vi fingo en speciell magsjukdom som lägrets SS-läkare cyniskt kallade för »Durch-Fall». Det var en fruktansvärd dysenteri som i regel ingenting kunde hejda och som dödade på några dagar. Genom ohyran spredos alla möjliga smittosamma sjukdomar.

De sjuka som hade haft olyckan anmäla sig vid sjukhuset blevo hänvisade till vissa block. De fingo där inget annat än kaffe och skickades efter hand till gaskamrarna. Under dylika förhållanden var det nästan omöjligt att i ett koncentrationsläger leva längre än gemenligen tre månader. Beräkningar hade gjorts upp i förväg. Antalet nyanlända fångar var reglerat efter en dylik på förhand uppgjord dödlighetskalkyl.

Själv utgör jag ett undantag. Att jag lyckades leva tio månader inom koncentrationslägrets murar beror på att jag hade tilldelats ett sådant arbete att jag hade tillfälle stjäla mat och kläder i förråden. Jag var sysselsatt uti SS-manskapets kök och kunde, om ock med ständig risk för att bli omedelbart skjuten, stjäla mat för egen och för några av mina kamraters räkning. Andra, som arbetade inom avdelningen för sortering av fångarnas civila tillhörigheter, stulo underkläder och andra linneplagg, som de skänkte eller bytte ut mot mat.

All stöld straffades med döden. Men det var endast genom att stjäla som man kunde uppskjuta sin egen död. Dylika möjligheter funnos dock endast för en obetydlig del av fångarna. Det var utslutet att några hundra utav oss skulle kunna skaffa mat åt 30,000 människor. Men även de som lyckades leva trots den väldiga död-

ligheten genom sjukdomar, smuts och hunger kunde var dag vänta sig att få dö.

Lägrets reglemente förbjöd oss praktiskt taget allting. Ett ord yttrat under uppställningen, ett oskickligt svar, ett arbete som ej uppnådde en maximal arbetsprestation, allt var tillfällen för tilldelandet av straff.

Ett lindrigare straff var utdelandet av »tjugofem». Det utgjorde en regelrätt tillställning och skedde i närvaro av lägerkommendanten och läkaren. Delinkventen kläddes fullständigt av. Byxorna blöttes och togos på igen. Slag äro nämligen mycket smärtsammare då de tilldelas genom våta kläder. Fångens händer och fötter vid ett bord som påminde om ett kirurgiskt operationsbord och tilldelades på länderna 25 slag med en knutpiska med blykula.

I regel brukade offret svimma, varför tillställningen uppsköts till nästa dag, då återstående antal slag tilldelades henne.

Det hemskaste straffet var dock att bli skickad till den s. k. »Strafblock». Vaktmanskapet utgjordes där av kvinnor, som voro utvalda på grund av sin grymhet. Fångarna skulle gräva sin egen grav tolv timmar pr dag i ett vatten som vinter som sommar nådde dem upp till midjan. I regel dogo de efter cirka tjugufyra timmar.

Förutom de straff, som ålades oss på grund av rapporter (Meldungen), insända till kommendanturen, hade SS-manskapet rätt att slå och döda efter gottfinnande. Vi voro utlämnade på nåd och onåd åt alkoholister, morfinister och sadister, för vilka det var en njutning att orsaka andra människor lidanden. SS-kvinnorna voro i regel vackra unga flickor i 20—25-årsåldern, men de kunde konsten att döda på tio minuter. Med metallhylsan i sina läderbälten slogo de offret på de ömtåligaste punkterna, såsom ögonen och munnen, välte henne med en spark, stampade på bröstet och krossade slutligen med hjälp av sina tunga militärstövlar huvudskålen. Ett annat sätt var att släppa lös hundarna mot dessa levande mål.

Med vissa mellanrum anlände en hemlig order från Gestapos högsta ledning om att låta avliva vissa fångar. Då beslutet var hemligt blev det endast bekant för ett litet fåtal av oss. Dödsdomarna verkställdes aldrig omedelbart, ty först skulle fången en tid framåt underkastas ett utslitande arbete. Inte ens de dödsdömda fingo enbart dö: först skulle de fullgöra en viss arbetsprestation.

I begynnelsen avrättades kvinnorna med ett skott i nacken. Från och med 1943 hängde man dem, antagligen för att spara på ammunitionen. Mot slutet av kriget betraktade SS, ursinniga över Tysklands nederlag, denna död som allt för lindrig. De kvinnliga fångarna avlivades genom att hakans käkben stacks in i två järnkrokar av det slag på vilka slaktare hänger upp sina köttstycken. Ibland dogo offren först efter att ha hängt en hel dag.

*

Varje nazistiskt koncentrationsläger hade specialiserat sig i vissa medicinska och kirurgiska experiment. Dessa kunna indelas i två huvudgrupper:

1) Inympning av vissa sjukdomar, som därefter behandlades med nya och ännu ej prövade läkemedel, 2) amputering av vissa organ som överfördes på sårade tyska soldater.

Varje större koncentrationsläger var en experimentplats för tyska läkare och kirurger. Auschwitz var specialiserat på köns- och magoperationer, Dachau hjärnoperationer, Buchenwald infektions- och lungsjukdomar, Mathausen hudsjukdomar, Ravensbrück slutligen ortopediska åkommor.

Det funnos 300 unga flickor i Ravensbrück i åldrarna 18—22 år, som hade utvalts bland de vackraste och yngsta. Man meddelade dem att de hade dömts till döden, men att straffet kunde förvandlas till livstids straffarbete under förutsättning att de underkastade sig en operation vars natur de ej på förhand skulle erhålla vetskap om. De samtyckte.

Hos vissa infekterades benet genom att ett bandage med var inlades. När kallbrand uppstått och denna nått ett långt framskridet stadium behandlades såret med nya metoder vars effektivitet man ville pröva.

Hos andra opererades bort muskler, ben eller benmärg, som överfördes på tyska soldater. Så fort de voro någorlunda återställda började man experimentera med det andra benet. Efter några veckor levde endast 60 av 300. De överlevande begärde då att få träffa lägerkommendanten och fordrade av honom att omedelbart bliva arkebuserade. Det behövs stora lidanden för att en 20 års flicka som en nåd skall begära att få dö. Tillsynes verkade kommendanten fylld av medlidande och han lovade dem sitt stöd för att få slut på experimenten. Då de hade gått gav han order om att låta stänga in dem i lägerfängelset, den s. k. bunkern, där de som straff för detta olidliga disciplinbrott ytterligare en

gång skulle opereras. Fyra SS-män höllo vardera ett ben eller en arm och de opererades, utan att någon slags narkos användes, på fängelsegolvet som bestod av stampad jord. Detta vederstyggliga ingrepp blev det sista. 32 överlevde som invalider och gingo hädanefter i lägret under namnet »Kaninchen». Endast två leva numera, genom ett under räddade över till Sverige i april 1945. Påpekas bör särskilt att dessa operationer inte utfördes utav läkare tillhörande SS-kåren (medlemmar av SS betraktades ofta som varande behäftade med patologiska defekter och ha intet gemensamt med den hederlige genomsnittstysken, som representerar »det gamla goda Tysklands genomsunda syn på tingen»), men väl av Tysklands mest berömda kirurger. Det voro sådana goda präktiga tyskar som alltid levt ett anständigt borgerligt liv, som voro varmt fästa vid sina hustrur och barn, som förrättade dessa skändligheter.

*

I slutet av februari 1945 utfärdades ett hemligt cirkulär, undertecknat Himmler, ställt till samtliga koncentrationslägerkommandanter i Tyskland. Order gavs om att samtliga fångar skulle i snabb takt avrättas. »Med hänsyn till de allierades snabba framryckning», stod det i cirkuläret, »ger jag order om lägerfångarnas snabba likvidering. Ingen politisk fånge får levande falla uti fiendens händer.»

Från och med den dagen arbetade krematorieugnarna dag och natt.

Under loppet av tre veckor hann man i Ravensbrücks två krematorieugnar bränna 4,500 kvinnor. Vid den tidpunkten fanns det i lägret sammanlagt 18,000 kvinnliga fångar.

Man höll på att uppföra två nya ugnar för att avrättningarna skulle kunna pågå i hastigare tempo då i slutet av mars ett underverk skedde. Sverige hade lyckats utverka befrielsen av kvinnliga fångar i Ravensbrück, tillhörande nationer anslutna till Röda Korset.

Avrättningarna upphörde omedelbart.

*

Avrättningarna hade skett efter en viss på förhand uppgjord plan. Först avrättades sjuka, åldringar och bestraffade. Fångarna ställdes upp för att möjliggöra en gallring. En dag fingo alla gråhåriga kvinnor stålla upp, en annan dag fingo vi alla taga av oss skorna. Alla som hade åderbråck, svullna vrister eller bölder på benen skickades till krematorieugnarna. Därefter upplöstes efter-

hand de minst nödvändiga av arbetslagen, såsom de som voro sys-selsatta med trädgårdsarbete eller lagning av persedlar m. m. Då jag tillhörde kökspersonalen hörde jag till dem som skulle avrättas sist. Vi kunde nämligen ej undvaras, då såväl alla fångarna som SS-manskapet ända fram till slutet skulle erhålla mat från vårt kök. Jag räknade med att jag hade högst sex veckor kvar att leva.

De utvalda kvinnorna fördes till gaskamrarna, en lång hermetiskt slutet byggnad med trånga fönsterluckor, genom vilka SS-manskapet kunde följa med det intressanta skådespel som försiggick i dess inre. Gasen framkallade mycket våldsamma inre blödningar. Efter en stund stängdes gaskranarna och de avsvimmade men ej avlidna kvinnorna fördes bort till krematorieugnarna. Där kunde SS genom andra i väggen anordnade gluggar följa med hur de olyckliga varelserna vaknade till livs i den olidliga hettan. Då gasen var en sällsynt och dyrbar vara upphörde man till slut att använda sig av den. Återstoden av kvinnorna brändes därför innan de hade dött. Man nöjde sig med att bedöva dem genom ett slag i nacken med en gummibatong. Genom särskilda ledningar rann offrens fetthalt ut från krematorieugnarna och användes för tillverkningen av tvål. Askan användes som gödsel på den kringliggande traktens åkrar. Stanken av bränt människokött var så olidlig att de kvinnliga SS aldrig trädde in i lägret utan att ha för näsan en näsduk på vilken de hållt Eau de cologne. Aska virvlade ständigt omkring i luften och vi blevo alldeles övertäckta av den under uppställningen.

Jag har här endast talat om de fysiska lidanden vi genomgingo, ty det finns intet av världens språk där ord äro tillräckligt starka, jämförelser tillräckligt kraftiga för att på ett fullt realistiskt sätt kunna återge våra själsliga lidanden. De höra, som Huxley skrivit, tystnaden till. Världen har den 11 november iakttagit en minuts tystnad inför den »okände soldatens» grav. Avstjälpningsplatserna för krematorieugnarna i Dachau, Buchenwald, Ravensbrück och Auschwitz äro »okända Partisaners» gravar. Även de förtjäna den civiliserade världens vördnad, minnets helg.

De män som grundlade de tyska koncentrationslägren hade ej endast skapat ett noggrant uppbyggt utrotningssystem. Lägrerna ingingo i en plan för metodisk förnedring och psykiska lidanden.

Uti de läger dit de politiska fångarna skickades utgjorde dessa högst 50% av samtliga. De buro på uniformens vänstra ärm en triangel rött tyg, sydd under deras lägernummer. Återstoden utav

lägrets klientel bestod av prostituerade (med en svart triangel), kriminella och kvinnliga tjuvar (grön triangel), judinnor (röd eller gul stjärna) samt ett litet antal »Bibelvorscher» — motsvarigheten till Bibeltrogna vänner här i Sverige (gredelin triangel). Metoden att blanda samman olika slags kategorier av fångar var en diaboliskt uttänkt åtgärd. Då 90 % av de prostituerade och kriminella voro tyskor, betydde beblandelse med dem ej endast en förnedring för oss. Genom det dagliga samboendet utsattes vi för ständigt spioneri. Dessutom användes dessa sämre element av lägerledningen till ett slags förmän. Så småningom räckte SS-manskapet ej till, utan varje SS-man hade tre dylika fångar underställda sig, som ledde de övriga kamraternas arbete.

Man kan lätt förstå den njutning det var för detta slödder att efter gottfinnande kommendera, plåga och slå (ty detta ingick i deras befogenheter) »die Patrioten», som de hatfullt kallade oss, att ha en rätt så gott som på liv och död över oss som de visste stå moraliskt högt över dem.

Lägerledningen förstod även att framkalla häftiga motsättningar mellan de olika nationaliteterna, genom att skickligt bevilja ömsom fransyskorna, ömsom polskorna mindre lättnader. Men den lömskaste metoden var att införa en viss arbetsgradering mellan olika sorters fångar. De som kunde tyska, de dugligaste och intelligentaste, erhöilo ett mindre tröttsamt arbete. De blevo förmän, stenografer, block- eller rumsföreståndarinnor (Block-älteste, Stuben-älteste). Förutom den mycket långtgående befälsrätt som de utövade över sina kamrater var deras arbete mindre hårt. De erhöilo också rikligare matportioner. Redan under fredliga och normala förhållanden framkalla sociala klasskillnader mycken avund. Detta är dock intet mot det avgrundsdjupa hat som uppstår bland 10,000-tals dödsdömda, då de se några, särskilt privilegierade bland sina kamrater föra ett något lättare liv. Den lilla grupp som inom lägret fortsatte motståndet och till vilken jag hörde, måste tvinga sig att bortse från dylika känslor, även om dessa voro aldrig så befogade som ett uttryck för den starkaste av alla mänskliga drifter, självbevarelsedriften. Vi bortsågo från dem, ty vi hade ännu i livet en betydande uppgift att fylla. Endast de kvinnliga politiska fångar, som lyckades uppnå en dylik privilegierad ställning, kunde nämligen i någon mån hjälpa sina olyckliga kamrater. Vi ägde en viss kännedom om och vana att handskas med SS. Det gällde till varje pris att förhindra, att alla förmansplatser bekläddes av de tyska prostituerade och andra

brottsliga element. Dessa voro lika hårda mot oss som SS-manskapet. Vi förstodo detta snart och beflitade oss systematiskt om att nå fram till dessa bättre befattningar.

I hemlighet organiserade och sammanslöto vi oss. Vi lyckades också smuggla in i lägret mat och kläder, som stulits i förråden. Nyheter som uppsnappats i marketenteriet vidarebefordrades, sjuka kamrater doldes under sängarna medan uppropet pågick. Naturligtvis kunde vi endast hjälpa ett litet antal. Vi voro alltför fåtaliga och den övervägande delen av våra kamrater dog utan att vi kunde bispringa dem.

Så klokt som möjligt gällde det att hjälpa de yngsta, de som hade det största inneboende värdet, de som gjort den tappreste insatsen uti motståndsrörelsen. Hur tungt och hårt det än var för oss, gällde det att verkställa ett urval, samma urval som befälhavaren på ett sjunkande fartyg måste göra, då han inte förfogar över tillräckligt många livräddningsbåtar.

Enligt den statistik, som utarbetats i Frankrike, har endast 7 % av de politiska fångarna återvänt till sitt hemland. Procentsiffran skiftar för olika koncentrationsläger. I Ravensbrück är siffran den högsta, detta på grund av att man lyckades skicka flera tusen av oss över till Sverige. Härmed räddades en del av de kvinnliga fångarna (tyvärr omöjliggjorde den allierade framryckningen att samtliga blevo utrymda genom den svenska buss-expeditionen). Men i varje fall avstannade avrättningarna fullständigt. Vid andra koncentrationsläger fortsatte de dock. Som en egendomlighet kan omnämnas, att för SS-manskapet låg varje tanke på ett tyskt nederlag så fjärran, att de helt enkelt nekade tro, att slutet var nära, detta även sedan de allierade ryckte blixtnsnabbt fram. Denna blandning av högmod och dumhet räddade det lilla fåtalet överlevande. I nästan alla koncentrationslägren hann man ej igångsätta de slutliga utrotningsåtgärderna.

Vid befrielsen av koncentrationslägret i Thora funno de allierade trupperna förgiftade brödransoner, som skulle delats ut dagen därpå. I Dachau stötte de amerikanska trupperna vid lägrets infart ihop med en avdelning SS som hade erhållit order om att med kulsprutor meja ned alla fångarna.

Likväl återstod för oss att ännu en sista gång behandlas som mänsklig boskap. Kvinnliga fångar från olika läger, bland annat från Ravensbrück, blevo under den sista tyska reträtten begagnade som ett slags skyddsvärn åt de tyska trupperna. Härmed åter-

gingo tyskarna till de sedvänjor som voro i bruk hos primitiva folk under mänsklighetens första åldrar.

Den 28 april erhöilo vi en frist på två timmar för att ställa upp oss i kolonner. Varje halvtimme lämnade en kolonn på 2,000 kvinnor lägret.

Vi nådde fram till stora landsvägen, där vi fingo marschera bakom en kolonn stridsvagnar. Det var ett skakande skådespel att på avstånd se den tyska armén draga sig tillbaka, följd under kilometerlånga sträckor av kvinnliga fångar, fem i led, bevakade av SS-män. Bakom oss låg ingen mans land, där utrymda byar, broar, ammunitionsförråd och fabriker sprängdes i luften. Under fem dagar fingo vi på detta vis marschera en sträcka av 250 km. Den enda mat vi lyckades komma över var de råa potatis som vi, med risk att bliva nedskjutna av våra vakter, stulo ute på fälten. Vi förflyttade oss till fots, huvudsakligen nattetid, bakom de motoriserade trupperna. Hur stark var ej vår livsvilja för att orka fortsätta! Tröto våra krafter, blevo vi omedelbart nedskjutna. Många lyckades dock fly nattetid. De som höllo ut gjorde det endast av det skälet, att vår väg gick rakt västerut.

Vi bombarderades och beskötos utan uppehåll av det allierade flyget, som på den höjd där det befann sig ej kunde skilja oss från massan av de tyska trupperna. Slutligen blevo vi den 3 maj befriade av de ryska trupperna.

Några timmar före befrielsen inträffade en händelse, som kom oss att gråta av glädje, trots den dödliga trötthet, som hade bemäktigat sig oss.

Vi hade rastat på en väg under öppen himmel då vi blevo utsatta för ett luftanfall. En amerikansk eskader, som återvände efter bombning av en intilliggande by, passerade över oss. Jaktplanen störtade mot oss och besköt med kulsprutor den tyska avdelning vi följde efter. Det hela varade endast bråkdelen av ett ögonblick. Ett efter ett störtade planen nedåt, besköto tyskarna kraftigt med kulsprutorna och försvunno. Vi lågo nedhukade på marken, blundade och väntade oss en omedelbar död. Plötsligt upphörde kulorna att vissla omkring oss. Vi tittade upp och sågo planen gunga på ett särskilt sätt, från den ena vingen till den andra, tecken flygare emellan att vänner igenkänts på marken. I det ögonblicket förstod jag vad det vill säga att gråta av glädje.

Detta var det första tecknet från dem vi hade väntat på i årtal. När vi slutligen blevo befriade av ryssarna hade vår kolonn smält samman från 2,000 kvinnor till 260.